

Mit ferieparadis

En beretning om ferielivet på landstedet »Børgehus« i Hellebæk

Af Charlotte Bøgh

De første landsteder dukkede op i omegnen af København allerede i 1700-tallet. Det var velhavende embedsmænd og adelige, der i tidens romantiske ånd søgte ud til landlige uberørte idyller. Det var de naturskønne egne nord for København med skove, søer, bølgender kornmarker og små landsbyer, der især virkede tiltrækkende. Karakteristisk for landstederne fra denne periode er, at de er bygget inde i landet ved søer og ikke længere fra København end nogle timers kørsel i char-a-banc.

I slutningen af 1800-tallet voksede Københavns indbyggertal, og brokvartererne blev udbygget med tætliggende, høje boligkarreer og fabrikker. I denne periode opstod et nyt borgerskab hovedsagelig bestående af folk fra liberale erhverv, som i kraft af deres penge havde økonomisk basis for at adoptere højborgerskabets livsstil også hvad angik idealet om en speciel sommerbolig. Af sundhedsmæssige årsager anså man det for bedst at være væk fra byen med dens fabriksos og snavs i de varme sommermåneder. Man fik også øjnene op for havets og strandenes lidt barskere skønhed.

I de følgende årtier blev den nordlige Øresundskyst udbygget med villaer og landsteder, hvor størrelsen og beliggenheden afhang af ejerens sociale position. I »Vort Hjem« red. af Emma Gad fra 1903 er et landsted defineret således: »Landstedet ligger alene, for sig selv. Landstedets Beboere staa i Skattebogen med flere Cifre end Villaboerne, de »holde Landsted« som det hedder, hvor de kun bo om Sommeren. Landstedet har et mere udpræget Ydre, saa at sige finere Dress end Villaen. Det har en stor Have, Ejeren kan ikke selv passe den, han er ogsaa for fin til selv at gaa i Enkelthederne, om det end morer ham en Times Tid om Dagen. En Gartner maa ellers besørge Arbejdet. En stor Del af Haven er viet Blomsterdyrkelsen, der er Drivhuse med store, sjældne Planter, med Kaktus og Palmer og med Vindruer til Desserten. Haven fortsætter i en Park og er omsluttet af en imponerende Stensætning. Der er Herskabsstald og Vognremise og en særegen Bygning for Folkene.« Det var dog kun en ganske lille gruppe velhavere, der boede så herskabeligt om sommeren.

I 1975 skrev jeg 4 spørgelister om forskellige typer på ferie til Nationalmuseets Etnologiske Undersøgelser. Det var min hensigt at undersøge, hvordan folk udnyttede den øgede fritid i vort århundrede specielt med hensyn til ferierens anvendelse. Da jeg især koncentrerede mig om tiden omkring århundredskiftet, blev det hovedsagelig børn af forretningsfolk, grossererere og akademikere, som beskrev deres barndoms ferier med forældrene i sommerhuse, på landsteder, hoteller og pensionater. Der er til dato indkommet cirka 3.000 tæt beskrevne sider og 400 fotografier, hvoraf de fleste beretninger omhandler landliggerlivet i Nordsjælland.

Beretningen om ferielivet i Hellebæk af fru Gunhild Helwigh er udvalgt af det omfattende materiale som en typisk besvarelse på spørgelisten om »Ferie i sommerhus og sommervilla«.

Landliggerliv

Når københavnernes ville anskaffe en sommerbolig, valgte man at bygge et sted, man havde godt kendskab til i forvejen enten ved at have slægtninge dér eller ved at have boet til leje hos lokale beboere eller på hoteller. Erhvervelsen af en sommerbolig var ikke blot afhængig af økonomi, men også af hvor i livscyklen man befandt sig. Det var fortrinsvis familier med mindre børn, der ønskede at bo i eget hus. Det, der gav det endelige udslag til erhvervelsen, var ofte, at et af børnene var svageligt og af lægen var ordineret lys og luft.

Man købte grund, hvor andre fra samme sociale lag i forvejen havde slået sig ned, og byggede i samme stil og størrelse som husene på nabogrundene. Grundene, der blev solgt til københavnernes, var ofte ufrugtbare jordstykker, der lå tæt ved stranden. De færreste ønskede en »naturgrund«. Idealet af en have var for landliggerne en frodig prydhave med blomsterbede, frugttræer og mindst et lysthus, hvor man kunne drikke te om eftermiddagen. I havens fjerneste ende kunne man have køkkenhave og jordbærbede. Derfor forestod der et stort og møjsommeligt arbejde med at få opdyrket jorden, og ofte var skuffelsen stor, når man det følgende år så, at planterne var gået ud på grund af frost og blæst.

Med indretningen af en sommerbolig ønskede den yngre generation ved århundredskiftet et hjem holdt i lyse farver med lette kurvemøbler eller malede fyrretræsmøbler i almuestil som en kontrast til vinterboligens mørke plyds-møbler. Hvis forældre eller svigerforældre skulle have medbestemmelse, blev der gerne valgt mahogni- eller egetræsmøbler, men iøvrigt blev sommerboligen møbleret mere enkelt og uden så mange nipsgenstande og malerier. Man ville hellere pynte med sommerblomster, markbuketter eller tørrede græsser.

Man lå gerne på landet fra 1. maj til midt i september. Hele familien med tjenestefolk og barnepige flyttede ud efterfulgt af et flyttelæs med linned, tøj

og husgeråd. Husfaderen skulle passe sit arbejde i byen. Derfor tog han enten frem og tilbage daglig eller nøjedes med at besøge familien i weekenderne. Livet på landet formede sig ret ensomt og monotont for kvinderne. De kunne gå ture, bade og brodere og senere på sommeren sylte og henkoge bær og frugter. Børnene havde derimod langt bedre udfoldelsesmuligheder end om vinteren. De kunne lege frit i haven med andre landliggerbørn eller være heldige at få lov til at hjælpe på en bondegård eller komme på sejltur med fiskerne. Det var sjældent, at landliggerbørn og de lokale børn legede sammen; de kulturelle forskelle var for store, og mødtes man endelig, var det som regel for at slå.

Man ændrede ikke livsstil, når man lå på landet, dog var der ikke de samme repræsentative pligter over for forretningsforbindelser som i vinterhalvåret. Husfaderen var primært på landet for at hvile ud og dyrke familielivet under afslappede former. Derfor begrænsede sommerens selskabelighed sig til et par middagsselskaber, hvor anledningen kunne være en fødselsdag. Desuden var det almindeligt, at man mindst en gang i sommerens løb tog på skovtur i en lejet char-a-banc. Familien var dog ikke alene hele sommeren, idet det hørte med til god tone at invitere slægtninge på ferie, hvis de ikke selv havde råd eller mulighed for at tage uden for byen. Men det kunne være anstrengende at underholde gamle tanter og holde opsyn med feriebørn.

Landliggerne holdt sig mest for sig selv inden for deres egne enemærker. De voksne indledte ikke nye bekendtskaber, men man kendte de omkringboende og hilste på dem uden dog at have yderligere samkvem. Når børnene voksede op, var det ikke ualmindeligt, at der blev indgået ægteskabsforbindelser mellem de unge landliggere. Under sommerens friere forhold var der gode muligheder for ungdommen til at mødes, enten når man spillede tennis og croquet eller på cykelture i omegnen.

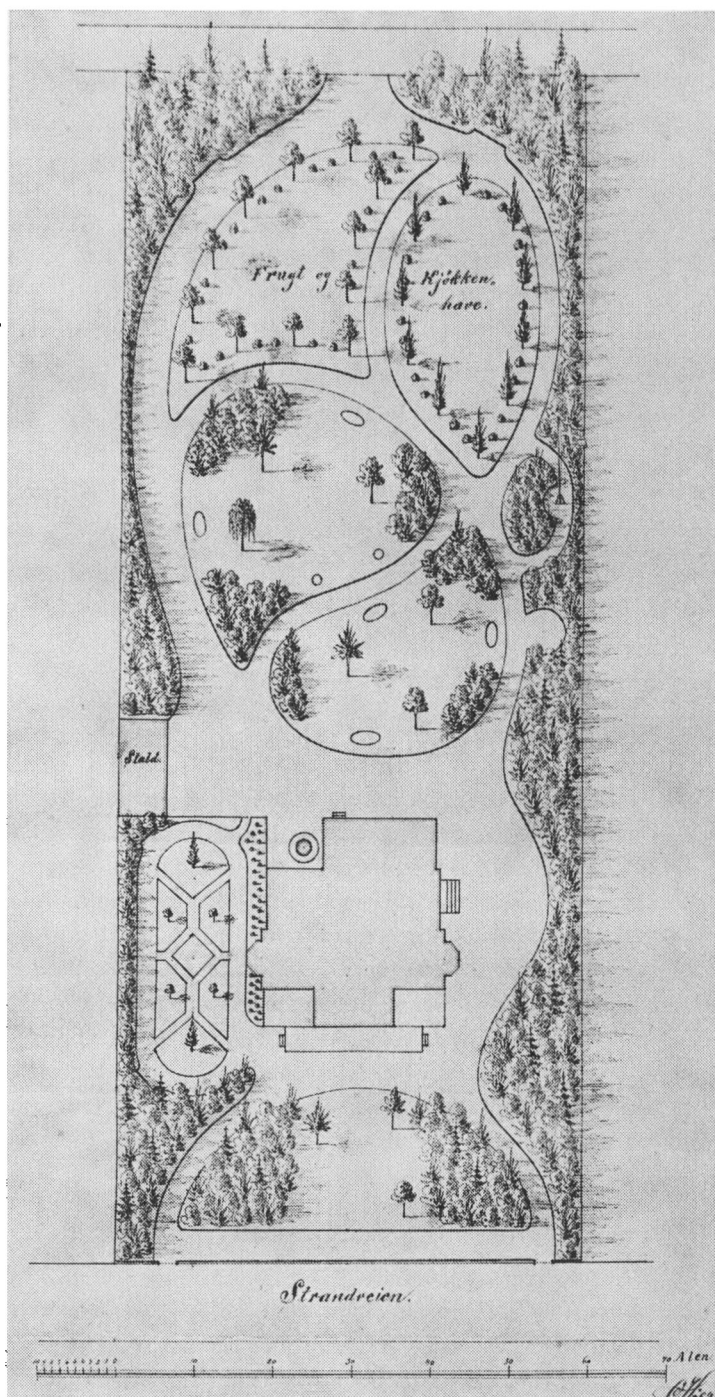
Landliggerne havde ikke megen kontakt med lokalbefolkningen. Man købte dagligvarer hos de lokale handlende og fiskerne, derudover havde man de lokale beboere til at udføre serviceydelser for sig så som havearbejde, reparationer på huset og vask og strygning. Det var som regel også en lokal mand, der kiggede efter huset i vinterhalvåret.

Landstedet »Børgehus«

Hattefabrikant Skjold Børgesen ejede i 1880'erne en stor villa ved navn »Skjoldborg« på Østerbro ud for søerne. Om sommeren boede familien på kroen i Hellebæk, og da villaen på Østerbro blev eksproprieret, var de blevet så begejstrede for Hellebæk, at man ønskede at bygge et landsted dér.

Grunden, som Skjold Børgesen erhvervede, bestod af sandet jord med lidt lyng og småkrat samt et lille vandhul, som senere blev gravet ud til dam. Arkitekt Ingemann tegnede huset; han havde iøvrigt også tegnet husene på nabo-

Grundplan af
Skjold Børgesens hus og
have i Helle-
bæk. Haven
var på 4 tdr.
land; på syd-
siden af huset
var der
»fransk« rosen-
have med
springvand,
i den fjerneste
del af haven
lå drivhusene.

»Børgehus« opført 1891. Facade med hovedindgangen. På plænen foran huset leger Frederik Børgesens børn.

grundene. De lokale håndværkere stod for opførelsen af ejendommen. I 1891 var huset færdigt, og det fik navnet »Børgehus«. I årene fremover holdt Børgesens sommerferie dér, ofte sammen med børn, svigerbørn og børnebørn.

I 1905 døde Skjold Børgesen, og sønnen Frederik Børgesen arvede huset.

Frederik Børgesen boede da med sin familie i en ældre villa i Rosenvænget på Østerbro i vinterhalvåret. Han var botaniker og arbejdede som bibliotekar på Botanisk Museum. Husstanden bestod af Frederik Børgesen og hustruen Magdalene Sophie f. Øllgård og døtrene Gunhild f. 1899, Elisabeth f. 1901, Gerda f. 1907 og Birthe f. 1914. Af tjenestefolk havde de husjomfru, stuepige, engelsk nurse samt gartner og to havemænd.

Den ældste datter Gunhild har skrevet følgende beretning om barndommens ferier på landstedet »Børgehus«:

Afrejsen fra København

Vi flyttede ud lige i begyndelsen af maj. Det står for mig som noget af det rædselsfuldeste. Selv om det meste forefandtes begge steder, var der alligevel meget personligt, der skulle pakkes til 9 personer. Potteplanterne kom næsten altid med, de skulle på hospitalet i drivhuset i Hellebæk.

Der blev rullet ned i det forladte hus og sat papir for vinduerne samt skodder i underetagen, det sidste hjalp gartneren med. Møblerne blev dækket, tæpper og gardiner pakket ind og drysset med mølmidler. Sølvtøjet kom i banken på nær spisegrejerne. Far havde en stor kasse til bøger blandt andet leksika, ellers var det nærmest beklædning og lidt køkkensager, der kom med og selvfølgelig nem middagsmad til den første dag. Cyklerne forblev på landet.

Godset skulle med vogn fra huset i Rosenvænget til Østerbro station, så med tog til Helsingør og så atter i vogn til Hellebæk. Vi selv kørte med toget til Helsingør og videre med Hornbækbanen til Hellebæk. Da jeg skulle i skole i 1906, inden Hornbækbanen eksisterede, kørte jeg med dagvogn til Helsingør, hvor far ventede på mig og tog mig med i toget til København. Så længe min bedstefar levede, sejlede han og far hver weekend til Helsingør. Undervejs nød de altid en stegt rødspætte.

Ved ankomsten holdt bedstefars kusk Johannes parat til at køre dem til Hellebæk. Hest og vogn blev afskaffet ved bedstefars død i 1905, men Johannes, højt elsket af os børn, arbejdede i mange år i haven. Hans svigermor var vores vaskekone, madam Jensen, og hans kone Juliane hjalp til ved selskaber.

Sommerboligens indretning

Til at begynde med var der kakkellovne overalt. I spisestuen og dagligstuen nogle meget store med fajancekakler. Den i dagligstuen blev senere lavet om til kamin og beklædt med tufsten fra Trondhjem. Vi fik centralvarme cirka 1908 og telefon i cirka 1906. Elektriciteten kom først under 1. Verdenskrig, indtil da var det petroleumslamper og sterarinlys, der sørgede for belysningen. I køkkenet var der et meget stort komfur plus en primus, og under krigen anskaffedes en elektrisk kogeplade med to blus. Der var vand i huset fra brønd med tilhørende vindmølle. Letfordærlige varer kom i kælderen. Der var et stort spisekammer, men ingen isskab. Iøvrigt fandtes en kæmpestor høkasse, der kunne rumme flere gryder på en gang. Der var opvaskerum med en meget stor sort vask, god til at skylle de mange grøntsager i og til at sætte de sorte gryder i, når de kom fra komfuret.

W. C. fandtes ikke, men et gammeldags »das« ovenpå, hvis indhold far meget nødigt ville give afkald på, det skulle bruges til gødning, det påhvilede gartneren at tømme det plus to andre i en lille gård ved stalden. De sidste skulle børn og tjenestefolk benytte. Mor var fortvivlet, når vi havde udenlandske gæster, og hun måtte vise dem op på det lille appartement, men endelig i slutningen af tyverne lykkedes det hende at få gennemtrumpfet, at vi fik træk og slip.

I alle soveværelserne var der servante med fajancekande plus fad, spand og potte og endvidere karaffel og glas. Jeg kan se stuepigen for mig om morgenen gå rundt med en spand sæbevand og gøre alle sagerne i stand. Ligeledes blev alle gulvene vasket hver dag.

Fru Magdalene Sophie Børgesen i dagligstuen i »Børgehus« 1911. Borde og stole i stuen var barokmøbler fra Holland. Gennem buen til venstre ser man den søndre veranda.

Sommerboligens have

Haven var anlagt med blomsterbede, grusbelagte gange og plæner. På sydsiden af huset var der en »fransk« rosenhave med springvand, et stort ønske fra min farmor. Iøvrigt var der mange frugttræer og frugtbuske. Der var et stort drivhus til alt muligt og et mindre til orkideer. Haven blev lagt helt om i årene efter 1907. Drivhusene blev revet ned, og kun bagmuren af det store blev stående for at gøre læ for nordenvinden til clematis og andre sjældne planter.

På det tidspunkt blev der også foran huset ud mod Strandvejen lavet en meget smuk mur af tilhuggede granitsten uden bindemiddel. Jeg kan huske, at en gammel stenhugger arbejdede på den cirka et halvt år. Helt nede ved Strandvejen var der jerngitter, som havde stået om springvandet på Gammel Torv. En anden morsom ting erhvervet af min bedstefar var et hjørnetårn fra udstillingen i Tivoli 1888. Der var mange andre gode ting i haven. Oven på stenmuren stod nogle meget smukke krukker med planter i for eksempel agapanthus, foran husets hovedindgang stod der to stenbænke, hvis fødder var hjembragt fra Firenze 1912 samt to krukker sammesteds fra. Cirka 1908 fik

I 1888 blev der afholdt en stor nordisk industri-, landbrugs- og kunstudstilling i Tivoli. Fra denne udstilling erhvervede Skjold Børgesen dette hjørnetårn, som blev opstillet i haven i Hellebæk.

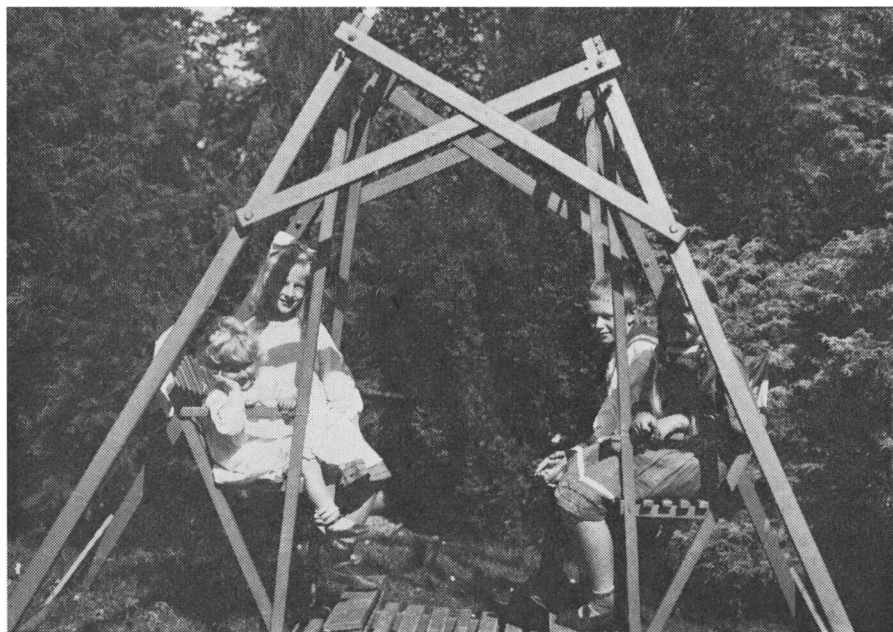
Gerda står ved et par af de hvidlakerede havebænke, som der fandtes mange af i haven. I baggrunden skimtes pavillonon »Hellere op«. Der var i alt fire lyst-huse, hvor kvinderne om eftermiddagen drak te eller broderede, godt beskyttet mod blæst og solens stråler.

far en jernbanevogn gamle figurer fra Børsen og Christiansborg, og af figurerne lavede han og gartneren en morsom søjle med plade ovenpå og øverst en halvkugle. En vedbend fik lov til at sno sig op ad den. Desuden lavede de en meget stor kumme. Der var også et meget smukt solur på fod af faxemarmor og endelig et gammelt stentrug.

Der var køkkenhave og masser af frugttræer og bærbuske, så der blev syltet og henkogt kolossalt i løbet af sommeren. Hel katastrofe var det under 1. Verdenskrig, da sukkeret blev rationeret. Jeg kan huske, at mor engang af en apoteker fik en masse pebermyntepastiller uden pebermynte forærende, altså rent sukker. Jeg mindes også vores rædsel, når gæsterne brugte meget sukker på jordbærrene, når vi til daglig intet måtte få.

Der var flagstang i haven, og der blev flaget på fødselsdage og til minde om særlige nationale begivenheder.

Havemøblerne var hvidlakerede træmøbler, som blev malet om vinteren. Der blev spist ude i varme somre, til at begynde med i lysthuset, senere i det

I 1909 fotograferede Frederik Børgesen sine børn Gerda, Elisabeth og Gunhild i havegyngen sammen med fætterten Torkild Finsen.

fri. Der var tennis- og croquetbane. Fjerbold og boccia har vi også spillet, og der var en dejlig stor gyng, hvor man kunne sidde to personer overfor hinanden .

En typisk feriedag 1904–1922

Hele familien samledes til morgenmad kl. 8,30, undtagen mor, som fik en bakke op. Vi fik havregrød eller øllebrød samt te, mælk og franskrød med smør. Var der det mindste rygte om anginaepidemi, forlangte far, at al mælk skulle koges, det kunne vi ikke fordrage, der blev altid skind tilbage, og det smagte modbydeligt.

Frokost spiste vi kl. 12, når det var varmt i haven ellers indendørs. Vi startede næsten altid med kogte grøntsager fra haven, og ellers var der alle mulige hjemmelavede delikatesser. Jeg kan huske, da tomaterne blev indført, og hvordan man skulle vænne sig til dem. En moster turde slet ikke prøve og blev forfærdelig drillt af far. Eftermiddagste fik vi kl. 15 med hjemmebagte kager og tit et stykke franskrød også hjemmebagt til børnene, margarine og marmelade dukkede først senere op, da smørret blev dyrt.

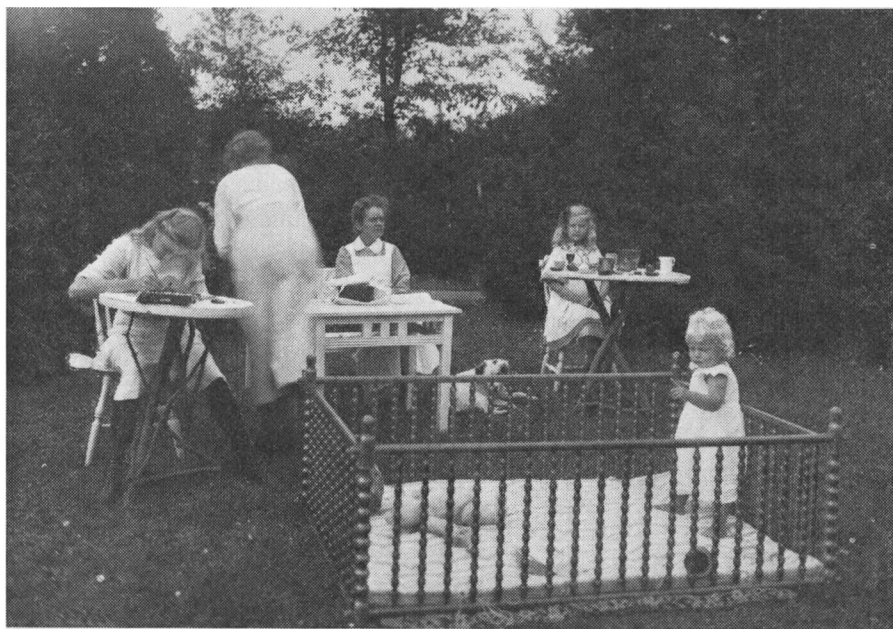
I 1902 fotograferede Frederik Børgesen sin fader og søsteren Agnes på villaens nordre veranda. Om eftermiddagen var kvinderne beskæftiget med at brodere, medens herrerne læste aviser eller studerede tidsskrifter og bøger.

Middag indtoges kl. 17,30, om søndagen tre retter mad ellers to retter. To gange om ugen fik vi fisk i reglen rødspætter, fars livret, som den stedlige fisker Riff kom med. Sommetider havde han en hummer med, som blev honoreret med en cigar og en sludder med far.

Mine forældre fik altid smørrebrød, te og øl kl. 20,30, men vi børn blev sendt meget tidligt i seng især i tiden uden for ferien, hvor vi skulle op kl. 6 for at komme i skole i København. Jeg havde glædet mig til at blive gammel nok til at få det lækre smørrebrød, men nåede det aldrig. Ved 1. Verdenskrigs udbrud kom der andre tider med meget mindre hjælp i huset, og så blev det kun til et enkelt stykke mad og en småkage til teen.

Vi børn badede i reglen efter frokost fra stranden. Iøvrigt var der badehus ude på en bro, det benyttedes af de voksne. Til at begynde med gik herrer og damer hver for sig. Herrerne badede tit fra vores robåd, som hang ude på broen. Solbad begyndte vi først på i tyverne, og da var hele familien af begge køn på stranden efter frokost.

Min far arbejdede i haven hele dagen. Mor tog sig af huset, satte blomster

Frederik Børgesens fire døtre i haven 1915. De ældste laver lektier, medens de yngste leger nøje overvåget af den hollandske barnefrøken, Miss S. Elink Schuurman, som børnene talte engelsk med. Forældrene lagde stor vægt på, at deres børn tidligt lærte sprog. Derfor havde man engelske eller engelsktalende barnefrøkenes fra 1907, da den ældste datter blev 8 år.

i vand og tog sig af de talløse pottedplanter, som stadig blev fornyet fra drivhuset. Hver tredje uge blev der gjort ekstra rent i stuerne, og alle planterne kom ud og blev douchet. Desuden drøftede mor madplaner med jomfruen og ordnede sit regnskab, som *skulle* stemme, ellers gik det ud over humøret. Hun tog sig selv af alle petroleumslamperne efter en skrækkelig oplevelse ved et stort selskab, da det lige inden gæsterne skulle gå til bords opdagedes, at hængelampen i spisestuen havde oset, så der var tilsodet. Hele bordet måtte dækkes om med ren dug etc. og stolene vaskes, inden der kunne spises.

Senere på dagen sad mor tit i haven og broderede eller kniplede sammen med eventuelle gæster. De første år sad de næsten altid i et af lysthusene, der var fire, og havde tit hatte på, senere blev de mindre bange for solen.

Vi børn legede i haven i den del, hvor der ikke var sjældne planter, og vi havde ikke mange pligter, før vi blev en 12–16 år, så skulle vi hjælpe med frugtplukning og ærtebælgning til henkogning. Dette sidste var en stor proces. Alle husets gæster, børn og tjenestefolk deltog. Vi begyndte lige efter morgenmaden,

når gartneren havde bragt de store torvekurve fulde af ærter, og blev ved til kl. 14, og så skulle ærterne koges, det var et heldags foretagende.

Tøjsammenlægning, rulning og strygning hjalp vi også med. Vi havde en stor gammeldags rulle, som en person trak, mens en anden rullede tøjet på stokkene. På en kulfyret ovn var der plads til syv strygejern, så en 4-5 personer kunne stryge på een gang. Det tog tid at stryge alt det fine undertøj med festons og små læg. Vi vaskede hver tredie uge. Vi havde en gammel vaskekone, madam Jensen, som kom hver gang. Alt blev så vidt muligt lufttørret.

Om aftenen gik vi tur for at se solen gå ned fra Langebro i Ålsgårde og træffe bekendte. Man gik i seng ved 10-11 tiden.

På regnvejrsdage læste og syede vi, og far sled i drivhuset og var efter gartneren, når det ikke var holdt ordentligt.

Indkøb til husholdningen

Helsingør var den nærmeste by, kun 5 km fra Hellebæk. Vi cyklede derind med cykelkurve og tasker på bagagebæreren og gjorde store indkøb, sommetider tog vi en afstikker til Helsingborg og købte deres søde brød. Der var handlende, som kørte rundt blandt andet med fisk to gange om ugen. Der var en god købmand og slagter og naturligvis bager i Hellebæk, dem kunne vi telefonere til. Der var altid flere varer i ferietiden, hvor priserne steg. Grøntsager, frugt, æg og fjerkræ var vi selvforsynende med.

Feriepåklædning

Far gik altid i hvidt bomuldstøj, der stammede fra tre forskellige ophold i Vestindien, det sidste i 1906. Til middag skiftede han til specielle sommerjakkesæt. Det hvide havetøj holdt lige til han 90 år gammel døde i 1956, dog stammede noget af det fra en rejse til Indien i 1926-27. Mor gik i bluse og nederdel om formiddagen. Alle skiftede til middag.

Vi børn gik med kulørte bomuldskjoler med ditto forklæder om formiddagen og skiftede til hvide eller lyse kjoler med ditto forklæder til middag. Alt undertøj var hvidt med festons, og stuepigen blev antaget til at kunne sy den slags til børnene. Jeg mindes noget om, at vi børn til middag havde hvide støvler og sorte lange gennembrudte strømper. I øvrigt gik jeg med støvler, til jeg var 15-16 år, og endelig lykkedes det mig at overtale mor til at lade mig få et par håndsyeede snøresko.

Herrebadedragter mindes jeg ikke meget om. Vi andre havde nogle ækle lange af bomuld, modbydelige når de var våde. Badehættene var af oliestof i reglen gule med tilhørende bånd til at snøre om hovedet, men vådt blev håret altid.

Gerda leger i haven med sin bamse i 1912 iført eftermiddagstøj. Børnene blev klædt om til middag i hvide stivede kjoler med dertil hørende hvide sko og strømper. Ved siden af Gerda på legebænken står et lille syskrin, en æske og en lille kagerulle med malede blomster og teksten »Hilsen fra Hornbæk«. Dette er tidlige souvenirs sikkert indkøbt på en udflugt til Hornbæk.

Tjenestefolkene var i blå kjoler og hvidt forklæde om formiddagen. Stuepigen skiftede til sort kjole med hvidt forklæde og ditto kappe med festons til middag.

Mor og min faster sad tit i haven og broderede med hatte på, og faster havde altid sin parasol i nærheden, hun fik fregner og var bange for solen.

Sommerforlystelser

Når vejret og specielt vindretningen tillod det, havde vi selv Sankt Hans bål nede på stranden. Vi havde i reglen hjulpet med at få grene og kvas ned fra haven. Far tændte selv bålet, men vi fik lov til efterhånden at smide mere brænde på. Vi sang Sankt Hans sangen sammen med naboer, og hvem vi kendte i nærheden.

Da vi blev gamle nok til det, cyklede vi med naboens sønner ind og dansede vals, foxtrot, lancier på Marienlyst, eller også tog vi på kroen i Hornbæk. Hvis nogle af de ældre var med, kunne der vanke souper, ellers nøjedes vi med smørrebrød og te for at få et bord som tilholdssted. I meget varme somre har vi taget os et forfriskende bad i Øresund i måneskin, når vi vendte tilbage fra udflugten.

En dejlig forlystelse var et par årlige char-a-banc ture til for eksempel Hillerød, Fredensborg eller Gilleleje, sommetider med medbragt mad, dog mindes jeg nogle herlige bøffer på Esrom kro. Gamle og unge deltog i disse ture. En gang sad min søster og jeg på hver sin side af en gammel lærerinde og dekorerede hendes ryg med burrer, vi havde fået fat på undervejs. Situationen var ikke gunstig, da hun opdagede det.

I løbet af sommeren kom vi til Jylland en uges tid, hvor far, farbror og faster havde en hedeplantage på 1.000 tdr. land i forening. Det var en stor oplevelse at komme på bondelandet, og jeg kan huske, at mor gav os lov til at deltage i en kalvs fødsel.

Sommerens selskabelighed

Vi havde mange selskaber. Det vigtigste var nok mors fødselsdag den 23. august, hvor hele familien samledes. Vi var cirka 22, og gæsterne mødtes kl. 15 til chokolade hos min faster, der boede to huse fra os. Så kom de senere til middag hos os. Menuen var en fiskeret og hjemmeopdrættede kyllinger med kartofler, grøntsager, salat og kompot. Til dessert melon eller æblekage med mandeldejslåg. Beklædningen var sommertøj til herrerne og fine sommerkjoler til damerne. Hvis det var varmt i vejret, blev kaffen drukket i haven, som alle helst skulle en tur i for at beundre, alle gangene var nyrevne og plænerne slået.

Det var altid forbundet med noget besvær at få gæsterne fra København afsted om aftenen gennem den mørke skov til stationen. Vi børn har mange gange styrtet frem og tilbage for at hente og bringe glemte sager. Det hørte i øvrigt til en af vore pligter at hente liggende gæster på stationen og køre deres bagage hjem på en legevogn; da vi blev større, brød vi os ikke meget om det og ville hellere trække kufferterne på en cykel, men det kunne tanterne ikke lide. Vi fik også lov til at have kammerater boende, men syntes i virkeligheden, at det var meget anstrengende og trak et lettelsens suk, når de rejste igen.

En stor fest holdt vi, da min ældste søster blev gift med naboens søn. Ih, hvor havde jeg travlt. Dagen i forvejen havde jeg pyntet bord og sat blomster i vand hjemme. Selve bryllupsmorgen var jeg inde i Sankt Mariæ kirke i Helsingør med masser af blomster og grene og havde blandt andet lavet nogle meget smukke dekorationer til altret. Til middag kom familien fra begge sider, cirka 30. Da vejret var vidunderligt, blev det en meget vellykket fest.

Hjemrejsen til København

Vi flyttede først ind i slutningen af oktober, og alle undtagen far var glade over at skulle til byen. Turene ud og ind med toget og eventuelt noget af vejen med cykler var ikke morsomme, når man stod op i mørke og kom hjem i mørke.

Foruden hvad vi havde haft med ved udflytningen, kom der nu masser af kasser med æbler og syltetøj samt henkogte sager. Det sidste slæbte far og vi børn en del af, to glas ad gangen, og afleverede dem på Botanisk Museum lige ved Zahles skole, og herfra tog far dem med, når han gik hjem til frokost.

Der blev gjort rent, inden vi rejste, og sat skodder for underetagens vinduer. I vinterperioden var far i Hellebæk for at se til haven, så fyrede gartneren i hans rodestue ovenpå, så han havde et varmt opholdssted.

Summary

My Holiday Paradise

In Denmark the first country houses were built at the beginning of the eighteenth century by well-to-do officials and members of the aristocracy. During the summer period these well-to-do people moved into beautiful places, preferably in the country near lakes and woods a few hours' ride by wagonette from Copenhagen.

At the end of the 19th century, Copenhagen was growing very fast. So was the number of inhabitants, and the areas outside the ramparts became densely crowded with tall tenement houses and factories. The industrialization created a prosperous middle-class having the economic possibilities of adopting the way-of-life of the upper middle-classes, including the wish for a special summer residence.

In 1975, I worked out four questionnaires on behalf of the National Museum, The Ethnological Investigation Department, concerning different ways of spending vacations, because I wanted to find out how people spent the increased spare time in our century. Until now 400 photographs and about 3.000 pages, densely filled in, have been received. The reports are mostly written by children of academists, business men and wholesale dealers, telling about the holidays of their childhood, spent in summer houses, country houses, and hotels in North Zealand.

About the turn of the century, villas and country houses were built along the attractive coast north of Copenhagen. Most Copenhagen people preferred to settle down in places where people of their own social level had already settled, constructing their own houses in the same size and style as those of their neighbours'. Very often people were already intimately acquainted with the surroundings, maybe because they had relatives living there, or had lodged with local residents, or lived at hotels. The acquirement of a summer residence was not only dependent on the economy, but also on the state of the cycle of life of each family. So families with small children often preferred their own summer quarters.

The areas offered for sale to the summer residents were often barren areas at the sea-side covered with heather and grass. But the ideal garden to the summer residents was a rich ornamental garden with flower beds, fruit trees, and at least one teahouse. Therefore a hard and difficult work was ahead cultivating the soil, and very seldom the result came up to expectations.

Concerning the interior of the summer house, the younger generation at the turn of the century preferred a home in bright colours, with light wicker furniture or painted pine-wood furniture in a rustic style contrasting with the model winter residence in dark colours, with plush-covered furniture and many knick-knacks.

People usually spent their holidays in the country from May 1st till the middle of September. The whole family including servants and nanny moved into the country followed by a vanful of furniture, household linen, clothes and kitchen utensils. The master of the house had to attend to his work in the city and therefore had the choice either of travelling to and fro every day or of visiting his family during week-ends.

Life in the country was rather lonely and monotonous for the women. They could go for a walk, bathe and embroider, and later in summer they could preserve the berries and fruits from the garden. The children, however, had far better conditions of getting exercise than during the winter months. They were able to play more freely in the garden, make themselves useful at a farm, or go sailing with the fishermen.

The summer residents did not change their way-of-life. However, they did not have to live up to the representative duties towards business acquaintances as they had to during winter. When the master of the family arrived he primarily wanted to rest and live a family life in a relaxed atmosphere.

The social life during summer time was reduced to a few dinner parties and a family picnic. It was considered good manners, however, to invite lonely relatives and children who had no other possibility of a holiday to stay in the country during a limited period.

The adults of such families usually stuck together, avoiding too close relations with their neighbours, but as the children grew up it was not uncommon for marriages to be contracted between young country residents. The contact with the local people was limited to the purchase of essential every day articles and services such as gardening, repairs and washing. Usually one of the local men looked after the house during the winter period.

This article ends with a description of the typical holiday life in a country house at the turn of the century, written by Gunhild, the eldest daughter of Frederik Børgesen, the botanist, who tells about her summer holidays in the country house named »Børges-hus« in Hellebæk.